

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (Human Immunodeficiency Virus-HIV)'nün yol açmış olduğu Edinilmiş Bağışıklık Yetmezliği Sendromu (Acquired Immune Deficiency Syndrome-AIDS) insanlık tarihinde bugüne kadar görülen insan sağlığını en fazla tehdit eden hastalıktır. Günümüzde dünyada 38 milyon kişi HIV/AIDS virüsünü taşımakta ve bunun 25 milyonu Sahra-altı Afrika'da bulunmaktadır. Her yıl 5 milyon yeni vakanın tespit edilmekte olduğu bu nüfusun 3 milyonu yine Sahra-altı Afrika'da bulunmaktadır (UN-AIDS, 2004).

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- AIDS hastalığının en yaygın olduğu ülkeler ile bu hastalığın ilk kez ortaya çıkmış olduğu Orta Afrika'da bugüne kadar çok fazla sayıda genç nüfus ve heteroseksüel hayatını kaybetmiştir. Dünyada bu derece ölümcül sonuçlar doğuran başka bir hastalık bulunmamaktadır. AIDS hastalığının ilk kez 1981'de teşhis edilmesinden bu yana çoğunluğu Afrikalı olmak üzere 20 milyondan fazla kişi hayatını bu hastalık nedeniyle yitirmiştir. .

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- Birleşmiş Milletler'in 2004 yılı tahminlerine göre AIDS'ten ölenlerin 2014 yılı geldiğinde yaklaşık 2 katına ulaşacağı da tahmin edilmektedir. Bunun nedeni, daha önce de değinildiği gibi, her yıl 5 milyondan fazla yeni vakanın tespit ediliyor olmasıdır. Ayrıca, AIDS, pek çok Sahra-altı Afrika ülkesinde genç erkek ve kadınların en az üçte birinin, hastalığın en yaygın olduğu ülkelerde ise yine genç nüfusun üçte ikisinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanmaktadır. HIV/AIDS, başta cinsel ilişkiyle olmak üzere, çeşitli yollarla kan aracılığıyla da bulaşan bir hastalıktır. Bu hastalığa yakalanmış insanların çok az bir kısmında kısmi iyileşmeler gözlemlense de ölümlerle sonuçlanan vakalar göz önüne alındığında iyileşme oranının yok denecek kadar az olduğu dikkat çekmektedir.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- Virüs, bulaşmayı takiben beyaz kan hücrelerine saldırarak kişinin bağışıklık sistemini çökertmekte ve insanı/kişiyi ciddi düzeyde tehdit eden tüberküloz, zatürree ve çeşitli kanser türlerine karşı açık/korumasız hale getirmektedir. Hastalığın HIV1 ve HIV2 olmak üzere iki alt türü bulunmaktadır. HIV1, en ölümcül olan hastalığı üreten ve dünya çapında salgına dönüşebilecek kadar bulaşıcı olan ve en yaygın olarak Güney Afrika'da var olan bir alt türdür.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- HIV2 ise daha çok Batı Afrika'da karşılaşılan, bulaşma olasılığının daha düşük ve semptomlarının ortaya çıkışının 20 yılı bulduğu ikinci alt türdür.
- Günümüzde HIV'in büyük olasılıkla Maymunlara Özel Bağışıklık Yetmezliği virüsü (Simian Immunodeficiency Virus-SIV) olarak ortaya çıktığı ve evrimleşerek insana geçtiği kabul görmektedir. Ancak bu noktada, HIV1'in Şempanze kökenli Maymunlara Özel Bağışıklık Yetmezliği Virüsü ile aynı olduğu fakat HIV2'nin Batı Afrika'daki manganez alanlarında yaşayanların maruz kaldığı kirlilik ile ortaya çıktığı tahmin edilmektedir. Afrika'nın diğer bölgelerine göç yoluyla bulaşan virüsün özellikle kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru çok hızlı yayılabildiği gözlemlenmektedir.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- Virüsün maymunlardan insana geçmesi hususunda da bir takım tartışmalı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan en yaygın olanı virüsü taşıyan maymunun insanı ısırması olabileceği, maymun etinin besin olarak tüketilmiş olabileceği ya da evcil hayvan olarak beslenen maymunlardan bulaşma olasılığıdır. Avcı hipotezindeki görüş ise virüsün kesimi yapılan maymunun kanından insana geçmiş olma ihtimalidir.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- Kabul gören bir diğer hipotez ise 1950'li ve 1960'lı yıllarda yaygın olan çocuk felci aşısı (oral polio vaccination) aracılığıyla bulaşmış olma ihtimali üzerinde durmaktadır. Burada ileri sürülen belirleyici ise çocuk felci ölü virüsünün maymunların böbreklerinden kültüre edilerek üretilmiş olması ve bu sırada SIV virüsünün aşı içerisinde yer almış olmasıdır. Bu hipotezin diğer kanıtlarından birisi de SIV-40 adlı bir alt türevin insana bulaşmasının aynı yolla gerçekleştiği yönünde tespitlerin bulunmasıdır.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- Öte yandan bazı araştırmalar SIV virüsünün aşılara enjekte olamayacağı tezini ileri sürmektedir. Bundan ziyade 20. YY ortalarında yaygınlaşan aşılama kampanyaları sırasında steril olmayan enjektörlerle bir şekilde insanda evrimleşen HIV virüsünün Afrika'da yaygınlaşan AIDS hastalığının temel belirleyici olduğu yönündeki güçlü görüşlerden de bahsetmek gerekir. Bu tarz bir senaryo, 1970'lerde şistozomiaz virüsünün steril olmayan enjektörler aracılığıyla yaygınlaşması gerçeği ile de uyuşmaktadır ki bu tarihlerde Mısır'da Hepatit C belirgin bir biçimde epidemik hale gelmişti.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- HIV/AIDS ile ilgili araştırmalar yapan kuruluşlar, bu virüsün yaklaşık 70 yıl önce genetik biçim değiştirdiğini göstermektedir. Eđer bu varsayım doğru değilse, virüsün daha eski olabileceği de düşünölebilir. Ancak her koşulda HIV'in yaygınlaşması virüsün bir tür bulaşma sistemine sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Örneđin, Sarı Humma'ya yol ačan virüs, Asya maymunlarıyla, sıtmaya yol ačan parazitler de şempanze kökenli parazitlerle ilişki göstermektedir.
- AIDS, 1970'lerin sonlarında Sahra-altı Afrika, 1980'lerin sonlarında ise Kuzey Afrika'da epidemik hale dönüşmüştür. HIV1 ilk defa 1982'de, HIV2 ise 1985'te tespit edilmiştir.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- HIV, ilk olarak kırsal kökenli göçmenlerle kentlere taşınmış, buralardaki yaygınlaşması ise kaçınılmaz bir biçimde seks işçileri sayesinde olmuştur. Günümüzde Afrika'da AIDS'in yaygınlaşma örüntüsü daha çok kırsal alanlardan kentlere iş bulmak için, madencilik çıkarımı işlerinde çalışmak için ve plantasyonlarda çalışmak için gelen erkeklerle bağlantılıdır. Diğer yandan mevsimsel göçler de hastalığın kentsel alanlardan kırsal alanlara taşınmasında etkindir. Dolayısıyla virüsü bir şekilde seks işçilerinden alan erkekler memleketlerine döndüklerinde eşlerine bulaştırmaktadırlar.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- Bu nedenle Afrika'nın bazı kırsal alanlarında gebe kadınlar arasında enfeksiyonun görülme sıklığı kentsel alanlardan daha fazladır.
- Virüsün ilk zamanlarda yaygınlaşmasının önemli nedenlerinden biri de gerek enfeksiyonun transfer olduğu ilk kişilerin gerekse bu hastalık konusundaki otoritelerin hastalığı henüz tanımıyor olmalarıyla ilgilidir. Yaklaşık 10-15 yıllık sürede virüs çok daha fazla sayıda kişiye bulaşmış ve yeni kuluçka dönemlerini yeni nesiller üzerinde ortaya çıkarmıştır.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- Günümüzde HIV'in dünya çapında bir hastalık oluşu gerçek olmakla birlikte, hastalık Afrika ile dünyanın geri kalanı arasında bu hastalığı taşıyan insanlar açısından farklı bir örüntüye sahiptir. Afrika dışında başlıca erkeklerin hastalığın kurbanı oldukları bunlar içerisinde de homoseksüeller ile uyuşturucu bağımlılarının ağırlıklı kitleyi teşkil ettiği gerçeği bulunmaktadır. Oysa Afrika'da AIDS'e yakalananlar cinsiyet bakımından bir eşitliğe sahiptir. Güney Afrika'da AIDS'in pençesine düşenlerin %55'i kadınlardan oluşurken bu oran Kuzey Afrika'da kadınlar için sadece %20'dir.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- Sahra-altı Afrika'da AIDS'in kadınlarda yaygın olmasının önemli nedenleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kadınların anatomik yapılarının bu virüsü kapmaya daha yatkın olmasıdır. Bir diğer husus, genç kadınların bu hastalığa yakalanma sıklıklarının ve risklerinin çok daha yüksek oluşudur. Bunun en önemli nedeni ise, kültürel olarak genç kadınların cinsel açıdan daha tecrübeli olduklarını düşündükleri erişkin yaştaki erkeklerle beraber olma sıklığıdır.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- Aslında buradan da anlaşılacağı üzere Afrika'da bu hastalığın yaygınlaşmasında etken durumunda olan faktörlerin büyük çoğunluğu toplumsal olanlardır. Örneğin, çok sayıda eş zamanlı cinsel partnerlerle birliktelikler AIDS'in yaygınlaşmasında başlıca etken durumundadır. Diğer yandan işçi göçlerinin en yaygın olduğu Güney Afrika'da AIDS hastalığının kazandığı baskınlık hastalığın kıtanın bu bölgesinde daha da yaygınlaşmasını tetiklemekte ve uzak bölgelere taşınmasında da etken haline dönüşmektedir. Bundan başka modern gebeliği önleyici araçlar pahalı olduğundan ve daha çok seks işçilerinin kullandığı bir malzeme olarak düşünüldüğünden bu araçlara olan talep son derece düşüktür.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- Düşük eğitim düzeyi, üreme sağlığı hakkındaki bilgisizliğin sürmesine de yol açmakta ve tüm bu faktörler kültürel normların yüzyıllardır taşıdığı değerler sistemini değiştirememektedir.
- Son olarak, bazı biyolojik faktörler de AIDS'in Afrika'da yaygınlaşmasında önemli role sahiptir. Kıtada cinsel yolla bulaşan diğer hastalıkların da yaygınlığı genital lezyonlara sebebiyet vererek HIV'in bulaşma olasılığını daha da artırmaktadır. Özellikle de HIV'in anneden daha plasanta durumundaki bebeğe geçme oranı çok yüksektir.

Afrika'da İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (HIV) ve AIDS

- HIV virüsleri arasında da önemli farklılıklar söz konusudur: HIV1, bütün Afrika'da görülmekle birlikte en çok Güney Afrika'da yaygındır ve kesinlikle ölümcüldür. HIV2 ise Batı Afrika'da görülmekle birlikte daha az ölümcüldür ve bulaşma riski daha düşüktür. HIV2'nin transfer olduğu kişi 20 yıla kadar yaşayabilmekte, fakat HIV1'in bulaşmış olduğu kişi ise 10 yıl içerisinde hayatını kesinlikle kaybetmektedir. Diğer yandan, Afrika için yoksulluk veya geri kalmışlık, HIV enfeksiyonunun sebep olduğu diğer virüslere karşı korunmasızlığı ortaya çıkaran ve HIV'i bir etken olmaktan ziyade örtük bir hale dönüştüren sosyo-ekonomik bir potansiyel durumundadır.